

TILLÖGUR STARFSHÓPS UM ÖRYGGISMÁL

5. OKTÓBER 2006

Með bréfi dags. 6. júlí 2006, skipaði Björn Bjarnason dómsmálaráðherra starfshóp sem ætlað er það hlutverk að semja tillögur til ráðuneytisins um útfærslu á ákvæðum nýsamþykkttra ákvæða lögregluglaga um greiningardeildir. Í skipunarbréfi starfshópsins er vísað til þess að í lögum nr. 46/2006 sé að finna ákvæði í 1. gr., I. kafla laganna sem felur það í sér að ríkislögreglustjóra beri að starfrækja lögreglurannsóknardeild og greiningardeild sem rannsakar landráð og brot gegn stjórnskipan ríkisins og æðstu stjórnvöldum þess og leggur mat á hættu á hryðjuverkum og skipulagðri glæpastarfsemi.

Var starfshópnum ætlað að kynna sér matskýrslu um hryðjuverkavarnir á Íslandi sem unnin var af dr. Niels Bracke lögfræðingi og Gerd van den Borg lögreflugforingja, sérfræðingum á vegum Evrópusambandsins í lögreflu- og hryðjuverkamálum sem kynnt var af dóms- og kirkjumálaráðuneytinu 29. júní sl. Er starfshópnum ætlað að gefa ráðuneytinu álit á efni skýrslunnar og lýsa sjónarmiðum sínum um það hvernig best væri að hrinda þeim ábendingum í framkvæmd sem skýrslan hefur að geyma og starfshópurinn mælir með.

Í starfshópinn voru skipuð Haraldur Johannessen ríkislögreflugstjóri sem jafnframt er formaður hópsins, Arnar Jensson aðstoðaryfirlögreflugþjónn, Sigríður Björk Guðjónsdóttir sýslumaður, Jóhann R. Benediktsson sýslumaður, Stefán Eiríksson lögreflugstjóri, og Hólmsteinn Gauti Sigurðsson lögfræðingur sem jafnframt er ritari hópsins.

Starfshópurinn hélt 5 bókaða fundi og kynnti sér jafnframt starfsemi helstu löggæslu- og viðbúnaðarstofnana og fór yfir verkefni og skipulag þeirra á sviði öryggismála, en um er að ræða embætti ríkislögreflugstjórans, lögreflugstjórans á Keflavíkurflogvelli og Landhelgisgæslu Íslands.

Í lögum nr. 46/2006 er að finna ákvæði í 1. gr., I. kafla laganna sem felur það í sér að ríkislögreflugstjóra beri að starfrækja lögreflugrannsóknardeild og greiningardeild sem rannsakar landráð og brot gegn stjórnskipan ríkisins og æðstu stjórnvöldum þess og leggur mat á hættu á hryðjuverkum og skipulagðri glæpastarfsemi.

Starfshópurinn er sammála um mikilvægi þess að skipulag verði allt undir einni greiningardeild, greiningardeild ríkislögreflugstjórans. Jafnframt leggur starfshópurinn til að ákveðnir verkþættir verði hjá embætti lögreflugstjórans á höfuðborgarsvæðinu og hjá lögreflugstjóranum á Suðurnesjum, á grundvelli styrkleika þessara embætta.

Þannig leggur starfshópurinn til að lögreflugstjóra höfuðborgarsvæðisins verði m.a. falið að leggja til mannskap til stuðnings við aðgerðir undir stjórn greiningardeildar ríkislögreflugstjóra, s.s. vegna skygginga, hlerunaraðgerða o.fl.

Jafnframt leggur starfshópurinn til að embætti lögreflugstjórans á Suðurnesjum verði falin verkefni á sviði upplýsingaöflunar og greiningar vegna fólksumferðar til og frá landinu.

Þá verði greiningaaðferðir og líkön Europol staðfærð og lögð til grundvallar greininga- og matsaðferðum greiningardeildar ríkislögreglustjórans.

Greiningardeild ríkislögreglustjóra annist ein útgáfu áhættumats og sjái um samræmingu verkferla og vinnuaðferða embætta. Ríkislögreglustjóri, lögreglustjórinn á Suðurnesjum og lögreglustjóri höfuðborgarsvæðisins, eða staðgenglar þeirra, hittist eigi sjaldnar en tvisvar á ári til þess að yfirfara verkferla og vinnuaðferðir og tryggja þannig samræmingu. Þá ber að tilnefna sérstaka tengiliði annarra lögreglustjóraembætta við greiningardeild ríkislögreglustjórans.

Í matskýrslu um hryðjuverkavarnir kemur m.a. fram, að íslenska stjórnkerfið ráði við venjulega ógn af glæpum eða árásum innanlands. Ekki hafi verið gerðar miklar ráðstafanir varðandi vernd stjórnstöðva, stjórnámálanna osfrv., né sé fyrir að fara miðstjórnarvaldi eða embætti sem samræmi öryggismál og upplýsingaöflun frá öllum hliðum. Að þessu virtu virðist landið viðkvæmt fyrir árás. Þá er Ísland m.a. hvatt til þess að sjá fyrir fullnægjandi skipulagi og lagalegum grunni til baráttu gegn alþjóðlegri hryðjuverkastarfsemi og einnig til að njóta viðurkenningar sem jafngildur aðili að samfélagi öryggis- og löggæslustofnana innan Evrópusambandsins.

Heimildir lögregluþingvalda til rannsóknar mála eru því marki brenndar að þær hafa fram til þessa að mestu miðast við rannsóknir á refsiverðri háttsemi, annað hvort á grundvelli kæru eða vegna þess að fyrir liggur rökstuddur grunur um afbrot eða rannsóknir eftir að afbrot hefur verið framið. Hafa heimildir laga um meðferð opinberra mála og ýmis ákvæði annarra laga á afmörkuðum verkefnasviðum að geyma ákvæði um meðferð mála. Skort hefur á heimildir yfirvalda til aðgerða í viðleitni til að sporna gegn alvarlegum afbrotum áður en afbrot er framið eða rökstuddur grunur um brot hefur kviknað. Hér er átt við svonefnd forvirk rannsóknarúræði (pro-active measures). Hafa heimildir í þessa veru verið lengi við lýði í flestum nágrannaríkjum og alþjóðasamningar á sviði skipulagðrar glæpastarfsemi, peningaþvættis og hryðjuverka hafa flestir að geyma ákvæði í þessa veru.

Settar eru fram ýmsar tillögur til úrbóta í skýrslunni og tekur starfshópurinn undir allar þær tillögur. Frá því að starfshópurinn var skipaður, hafa orðið töluverðar breytingar á öryggisumhverfi á Íslandi, með brottför varnarliðsins 30. september 2006. Í tilefni af því hefur ríkisstjórnin gefið út yfirlýsingu um aðgerðir til að treysta og efla öryggi þjóðarinnar, og er tekið mið af þeirri yfirlýsingu í tillögum starfshópsins.

Tillaga er gerð um öryggis- og greiningarþjónustu hjá embætti ríkislögreglustjóra. Starfsemin njóti lagaheimilda til samstarfs við stjórnvöld, alþjóðastofnanir og við hliðstæðar stofnanir annarra ríkja þar sem skipst er á trúnaðarupplýsingum.

Gerð er tillaga um að sett verði sérstök lög um starfsemi öryggis- og greiningarþjónustunnar. Í lögum þessum verði ákvæði er veiti skýrar og auknar heimildir til forvirkra rannsóknarúræða, samkeyrslu upplýsinga og gagnagrunna, og ákvæði verði um samstarf við hliðstæðar erlendar stofnanir um skipti á trúnaðarupplýsingum, samstarf við forvirkar rannsóknaraðgerðir og sett viðhlítandi ákvæði um eftirlit með starfseminni. Starfshópurinn gerir tillögu um að komið verði á

formlegu samstarfi og þátttöku í starfi erlendra öryggis- og löggæslueininga og skýrt verði kveðið á um að öryggis- og greiningarþjónustan fari með þetta hlutverk.

Lagt er til að eftirliti með starfsemi öryggis- og greiningarþjónustunnar verði þannig háttað að Alþingi kjósi sérstaka eftirlitsnefnd skipaða fimm þingmönnum. Geti nefndin óskað eftir upplýsingum um einstök mál og beint óskum í þá veru til öryggis- og greiningarþjónustunnar. Að öðru leyti verði starfsemin háð eftirliti dómstóla og nánar verði kveðið á um eftirlit í lögum.

Sett er fram tillaga um upplýsingakerfi öryggis- og greiningarþjónustunnar. Starfsemin hafi yfir að ráða sérstakri málaskrá sem sótt geti upplýsingar úr öðrum málaskrá, s.s. í málaskrá lögreglu, Schengen upplýsingakerfið, gagnagrunna Europol og Interpol, gagnagrunn NATO, o.fl. Að mati starfshópsins er mjög mikilvægt að allar upplýsingar er máli skipta og lúta að hryðjuverkavá og skipulagðri glæpastarfsemi verði á einni hendi. Í þessu sambandi verði allar upplýsingar er varða löggæslu- og öryggismál hjá öryggis- og greiningarþjónustu ríkislögreglustjórans, sem miðli þeim áfram til viðeigandi löggæslustofnana. Litið verði til Danmerkur (Politiets etterretningstjeneste) varðandi fyrirmynd að skipulagi og framkvæmd en Noregs (Politiets sikkerhetstjeneste) varðandi lagalegan grundvöll en í báðum þeim löndum hafa nýlega farið fram viðamiklar úttektir og endurskipulagning.

Reykjavík 5. október 2006

Haraldur Johannessen

Arnar Jensson Sigríður Björk Guðjónsdóttir Jóhann R. Benediktsson

Stefán Eiríksson

Hólmsteinn Gauti Sigurðsson